

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

КУРСОВА РОБОТА

З дисципліни «Соціалізація особистості»

на тему:

«Педагогіка соціалізації як теоретична проблема та напрями її практичної професійної діяльності»

Реєстраційний номер № _____

Дата здачі № _____

Здобувачки вищої освіти

3 курсу 34Бд-Соц.рб групи

денної форми навчання

спеціальності 231 «Соціальна робота»

предметної спеціальності _____

спеціалізації _____

освітньої програми Соціальна робота

Купрійчук Ірини Сергіївни

Науковий керівник

доктор педагогічних наук, доцент

Ситняківська Світлана Михайлівна

Оцінка

Університетська шкала _____

Кількість балів: _____ ЄКТС _____

Члени комісії

(підпис)

(власне ім'я ПРІЗВИЩЕ)

(підпис)

(власне ім'я ПРІЗВИЩЕ)

(підпис)

(власне ім'я ПРІЗВИЩЕ)

ЗМІСТ

ВСТУП	3
ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	5
РОЗДІЛ 1. ПЕДАГОГІКА СОЦІАЛІЗАЦІЇ ЯК ТЕОРЕТИЧНА ПРОБЛЕМА ...	6
1.1 Теоретичні засади педагогіки соціалізації.....	6
1.2 Напрями практичної професійної діяльності педагогіки соціалізації.....	14
Висновок до розділу 1.....	16
РОЗДІЛ 2 ТЕХНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПЕДАГОГІКИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ	18
2.1 Соціалізуючий ефект інтерактивних технологій освітнього процесу.....	18
2.2 Інтерактивні технології освітнього процесу	28
Висновок до розділу 2.....	37
ВИСНОВКИ.....	39
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ	42

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Наразі педагогіка соціалізації вважається досить молодого наукою. Це пов'язано з тим, що раніше її розглядали як складову процесу виховання, але з часом вона змогла відокремитися.

В умовах сучасності вивченням та дослідженням питання педагогіки соціалізації займається не так багато науковців. Проте серед цієї когорти можна виділити наукову школу професора Рогальської-Яблонської Інни Петрівни, що носить назву «Педагогіка соціалізації дітей та молоді». Окрім цього дана наукова школа є дуже хорошим підґрунтям для підготовки та супроводу молодих науковців, які безпосередньо бажають розвивати тему педагогіки соціалізації.

Саме завдяки школі Рогальської-Яблонської І.П. формується інформативна наукова база педагогіки соціалізації. Проте це лише основа та початок її розвитку як окремої науки.

Тому на основі цього можна зробити висновок, що актуальність розгляду та розвитку теми педагогіки соціалізації базується на невеликій кількості теоретичних підходів, які мають безпосереднє відношення до формування особистості у дітей та дорослих в різних соціальних інституціях, котрі в свою чергу направлені на активне сприяння для самореалізації особистості.

Також варто акцентувати увагу на тому, що сьогоденний розвиток освітньої системи України має досить багато певних особливостей, які власне і задають напрямки тенденціям формування різноманітних моделей освіти усієї держави в цілому. Власне згадані тенденції і окреслюють позитивне спрямування процесу педагогіки на особистісний розвиток, самовизначення, а також самоактуалізацію.

Мета даної курсової роботи висвітлити основи педагогіки соціалізації.

Завданнями дослідження є:

- проаналізувати наявні наукові матеріали щодо питання педагогіки соціалізації та напрямів її практичної професійної діяльності;
- охарактеризувати соціалізуючий ефект інтерактивних технологій в освітньому процесі;

- представити приклад інтерактивних технологій та простежити в них соціалізуючий ефект відповідно до вікових категорій освітнього процесу.

Об'єктом дослідження є педагогіка соціалізації.

Предметом дослідження є соціалізуючий ефект інтерактивних технологій педагогіки в освітньому процесі.

Матеріали дослідження: теоретичним підґрунтям курсової роботи є наукові праці дослідників, що працюють у межах даної теми та підручники українських науковців.

Методи дослідження: систематичний аналіз, обробка матеріалу, узагальнення, абстрагування.

Теоретичне та практичне значення: матеріали даної курсової роботи у майбутньому можуть використовуватися у освітньому процесі його учасниками, які безпосередньо мають інтерес або потребу в інформації з даної теми.

Публікація. Купрійчук І. Педагогіка соціалізації як теоретична проблема та напрями її практичної професійної діяльності. *Актуальні проблеми соціальної сфери*. 2020. №12. С. 33-34.

Структура і обсяг роботи: дана наукова робота має у своєму складі зміст, вступ, перелік умовних позначень, два розділи та висновки до них, чотири підрозділи, висновки до всієї роботи, список використаних джерел та літератури, а також додатки. Загальний обсяг курсової роботи становить 47 сторінок.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ЗДО – заклади дошкільної освіти

ЗОШ – загальноосвітня школа

ЗВО – заклад вищої освіти

США – Сполучені Штати Америки

РОЗДІЛ 1. ПЕДАГОГІКА СОЦІАЛІЗАЦІЇ ЯК ТЕОРЕТИЧНА ПРОБЛЕМА

1.1 Теоретичні засади педагогіки соціалізації

Дослідження процесу соціалізації особистості викликає досить великий науковий інтерес з огляду на аналіз історії педагогіки. Незважаючи на те, що «соціалізація» як науковий термін «народився» в області соціології, галузь педагогіки все-таки звертає чималу увагу по відношенню до проблеми процесу соціалізації різних груп та категорій населення. А отже, саме через дані відомості є підстави говорити про те, що педагогіка як наука намагається ввести термін «соціалізація» до свого категоріального апарату.

Соціалізація особистості – це достатньо складний та багатогранний процес, який був утворений завдяки поєднанню певних педагогічних та соціальних впливів, котрі за своєю природою можуть бути безпосередніми або ж опосередкованими, цілеспрямованими або ж стихійними. Варто наголосити на тому, що кожна людина при народженні стає біосоціальною істотою і таке явище можна вважати природним феноменом.

Але поряд із цим важливо звернути увагу на те, що психіка людини немає нічого того, що б могло характеризуватися як виключно соціокультурне, що не містить в собі нічого природного або ж навпаки немає нічого того, що б могло бути виключно природним, не маючи в собі проявів соціокультурного. Тому на основі цього, можна сказати, що власне розвиток людини, який відбувається відповідно протягом всього її життя під час процесу та у результаті засвоєння і майбутнього активного відтворення соціокультурного досвіду можна вважати соціалізацією [14].

Поняття «соціалізація» було введено в наукову термінологію Ф.Г. Гіддінгсом. Франклін Генрі Гіддінгс – це американський соціолог, котрий вважається одним із засновників соціології в США (див. Додаток В, рис.1). Саме у 1887 році у власній книзі під назвою «Теорія соціалізації» він визначив та описав сутність даного процесу. Тож, на його думку, сутність соціалізації полягає у підготовці людського матеріалу до соціального життя, а також у

розвитку характеру індивіда та соціальної природи. Проте тільки наприкінці 50-х років XX століття «соціалізація» як загальноприйняте поняття, почало активно поширюватися у психологічній, англomовній та філософській літературі.

На сьогоднішній день термін «соціалізація» піддається досить сильним змінам безпосередньо у педагогіці. Якщо провести паралель, то можна простежити певну тенденцію: приблизно десятиліття тому даним терміном могли оперувати тільки фахівці, котрі працювали у галузі соціальної психології або ж соціології, а педагогіка у свою чергу описувала механізми та процеси розвитку і становлення особистості за допомогою такого поняття як «виховання».

Якщо ж поглянути на велику кількість сучасних педагогічних робіт, то ситуація постає зовсім протилежною. Деякі автори у своїх наукових роботах намагаються скасовувати виховання і всі поняття, що мають тісний зв'язок з ним та називають це все соціалізацією. Вони по-новому, ніби на сучасний лад, витісняють старі звичні поняття в педагогіці, при цьому їхній сенс не змінюють або ж не додають до нього нічого нового. Інша група авторів висвітлюють соціалізацію як громадянське та моральне виховання, а от досить складну проблему змін в сучасному суспільстві моральних імперативів та життєвих цінностей вони намагаються вирішувати вже за допомогою соціалізації. Ще одна група авторів висвітлюють власне визначення, де соціалізація розуміється як масові, стихійні, педагогічно не оснащені впливи, що безпосередньо впливають на дитину. Таким чином дані автори виводять власне поняття за межі галузі педагогіки.

У даній курсовій роботі соціалізація розглядається безпосередньо як педагогічна проблема. А отже важливо наголосити на основних складових, які покликана виявляти педагогіка. До їх числа входять наступні:

- структура процесу соціалізації;
- взаємозв'язки соціалізації у цілісному процесі розвитку особистості;
- способи, шляхи, а також організаційні форми включення вихованців у соціальні відносини;

- педагогічні умови, котрі покликані допомагати дітям у пізнанні соціальної дійсності та у освоєнні позиції суб'єкта соціального життя.

При формулюванні поняття «соціалізація» можна зустріти не тільки багато різних його формулювань чи підходів до його визначення, але і різноманітні рівні його дефініції.

При розгляді теоретичних аспектів проблеми процесу соціалізації особистості стає відомо, що характеристика даного поняття з педагогічної точки зору висвітлюється щонайменше за допомогою п'яти наукових підходів.

1. Перший підхід – соціологічний. У його межах процес соціалізації розглядається як безпосередня трансляція культури, що переходить від одного покоління до наступного, у вигляді загального механізму соціального наслідування, котрий здатний охопити стихійні впливи середовища, а також організовані, до прикладу, освіту та виховання.

2. Другий підхід – факторно-інституціональний. Він визначає процес соціалізації як певну множинність, сукупність, часом автономність та неузгодженість, а не як деяку ієрархічну систему дії ряду факторів, агентів, а також інститутів соціалізації.

3. Третій підхід – інтеракціоністський. Він говорить про соціалізацію, як про найважливішу детермінантну, котра передбачає міжособистісне спілкування та міжособистісну взаємодію, без яких становлення особистості та сприйняття нею картин світу стають неможливими.

4. Четвертий підхід – інтеріоризаційний. В його розумінні соціалізація є процесом засвоєння особистістю певних цінностей, норм, установок, а також стереотипів, що були вироблені суспільством. Представники даного підходу заявляють, що у результаті цього процесу у людини складається система звичних усталених форм поведінки, а також внутрішніх регуляторів.

5. П'ятий і останній підхід – інтраіндивідуальний. Його представники заперечують той факт, що соціалізація окреслюється адаптацією особистості до навколишнього середовища, у якому вона безпосередньо перебуває. У свою ж чергу підхід вказує на те, що процес соціалізації являє собою самореалізацію

особистості у сфері творчості або ж певним перетворенням себе, котра будується у вигляді діяльнісної моделі індивідуалізації.

Вищеописані підходи реалізації поняття соціалізації у педагогіці дещо розрізняються при характеристиці механізму безпосереднього перетворення соціального в психічне, а також суб'єкта соціалізації, що відповідає йому. Найбільш обґрунтованим можна вважати багатовимірний підхід, тобто той, що обумовлює одночасний облік усіх механізмів соціалізації. Якщо говорити про даний підхід з наукової точки зору, то можна сказати, що він описує найближче майбутнє педагогіки. На сьогоднішній день досить важливим постає питання розуміння нерівномірності, системності та одночасності соціалізуючих впливів, а також індивідуальної самотності реакцій дитини власне на дані впливи.

Можна спробувати розглянути освіту особистості як певну гармонію між двома досить різними процесами – індивідуалізацією та соціалізацією. У результаті цього ми неодмінно зможемо простежити значущий зв'язок між ними саме у відповідності лінії наступної послідовності: соціалізація – виховання – самовиховання.

Стосовно поняття «соціалізація» можна зробити висновок, що воно є одним із найширших серед низки процесів, котрі покликані характеризувати освіту особистості. Власне, соціалізація особистості передбачає не лише свідоме та активне засвоєння дитиною готових способів та форм соціального життя, способів взаємодії з духовною та матеріальною культурою, а також адаптацію до нових умов середовища її перебування, але і вироблення власного соціального досвіду, свого стилю життя та ціннісних орієнтацій поряд із однолітками, дорослими та найближчим оточенням.

Щодо терміну «виховання», то він являє собою певну систему ціленаправлених, організованих (з педагогічної точки зору) взаємодій дорослих осіб з дітьми, а також дітей, безпосередньо, один з одним. Тому варто зауважити, що у такій особистісній взаємодії може відбуватися зміна мотиваційно-ціннісної системи особистості дитини. Поряд із цим є можливість виникнення ситуацій для передачі дітям соціально-значущих способів та норм поведінки. Тому саме

це дає підстави говорити про виховання як про один із основних шляхів організації процесу соціалізації.

Говорячи про зв'язок між вихованням та соціалізацією, буде не правильним не сказати і про процес самовиховання, так як він також має безпосереднє відношення до процесу соціалізації особистості. Соціалізація як явище передбачає також ще одну свою сутність, яка проявляється в індивідуалізації. Останнє характеризується як особистісне становлення людини з усіма тими якостями, що їй притаманні, наприклад, неповторністю та унікальністю. Тобто, індивідуалізацією можна вважати безпосереднє набуття особистості самого себе, власної сутності. Поряд з цим варто дати характеристику вищезгаданому процесу самовиховання. Так от, у даному контексті це є високою мірою самостійна та свідома діяльність індивіда, що спрямована на вдосконалення власної особистості, котра характеризується діями у ролі суб'єкта соціалізації, а також усвідомленням себе.

При розгляді процесу соціалізації особистості у рамках галузі педагогіки варто виділити декілька параметрів, які визначають його значущість та роль безпосередньо для процесу розвитку особистості.

Першим параметром вважають параметр визначення мети. При новому підході до визначення мети процесу виховання відбувається збільшення цікавості щодо:

- самореалізації людиною власних здібностей та умінь у відповідності до потреб суспільства;
- життєвого самовизначення людиною;
- осмислення гіпотези, що основними вихователями є не батьки та школа, а духовне та соціокультурне середовище, а також сформовані відносини, у які реально здана включатися дитина.

Відповідно до образного висловлювання відомого філософа Г.С. Батищева, виховання – це так званий «мимовільний ефект», котрий може виникати при безпосередніх взаєминах людей та їх глибинному спілкуванні і комунікації в цілому. Сутність даного «мимовільного ефекту» полягає у змінах

в мотиваційно-цілісній системі особистості. Разом з цим варто наголосити, що немає єдиного алгоритму, відповідно до якого відбувалися б зміни кожного з учасників процесу виховання. Підсумувавши, можна сказати, що визначення таким чином мети процесу виховання тримає напрям на встановлення взаємозв'язку між спеціально організованим педагогічним процесом та соціалізацією.

Наступний параметр розуміння процесу соціалізації як явища галузі педагогіки пов'язують із сучасними пошуками нового змісту освіти. Підтвердження пріоритету національних та загальнолюдських цінностей над класовими у процесі утворення зобов'язує обґрунтування аксіологічних орієнтирів даного процесу, а також визначення способів включення дитини у загальнолюдський соціальний та національний досвід, що власне і являє собою осмислення педагогічних основ соціалізації.

Національні та загальнолюдські цінності можуть бути представлені у національних загальноприйнятих народних традиціях, у спілкуванні з природою, у стосунках дорослих з дітьми, у сімейному способі життя, а також у спільній діяльності дітей та дорослих. Акцентувати увагу варто і на тому, що аксіологічні складові освіти можуть припускати не тільки пізнавальну орієнтацію дітей, а і забезпечення їхнього особистісного самовизначення у межах наступних проблем:

- що являє собою людське життя ?
- у чому полягає сенс людського життя ?
- яку роль грають інші люди по відношенню до твого існування ?
- що собою представляють родина та Батьківщина ?
- що являє собою людська праця та в чому її сенс ?
- що таке щастя ?

Окрім вищевказаних відомостей, цікавим є аспект побудови сьогоденної освіти не у вигляді набору спеціальних педагогічних адаптованих навичок, знань та умінь, а у вигляді змісту, певного ізоморфного соціального досвіду, котрий передбачає безпосередню неминучу включеність школярів у реальну дійсність.

Вже навіть на сьогоднішній день велика кількість дітей зустрічається із багатьма видами діяльності, котрі не так давно були виокремлені лише для дорослих. До їх числа можна віднести екстремальні види спорту, надмірне споживання послуг у сфері мас-медіа, обміркована участь у споживчому ринку і тому подібні види діяльності. Тому по-іншому можна стверджувати, що зміст сучасної освіти стрімко вбирає в себе неабияку частину соціалізації особистості.

Третій параметр, обумовлений педагогікою соціалізації, окреслюється пошуком якісних та результативних способів отримання та засвоєння школярами соціального досвіду. Досить багато років наша освіта визнавала лише один шлях, який характеризувався соціальним навчанням у спеціальних умовних формах, що були виділені зі справжнього соціального контексту та знаходили власне втілення у певних дідактизованих заходах. Варто зазначити досить просту та водночас важливу річ – оновлення змісту та мети освіти не може здійснюватися за допомогою старих способів. Тому справа не в тому, що такі форми як класна година, вчительська бесіда застаріли, а важливим є те, що вони зовсім не співвідносилися із реальними життями більшості дітей та із соціальною дійсністю в цілому.

За умов сьогоденної інформаційної культури, способів комунікації, а також досить швидких змін змісту самої комунікації важливо прийняти як належне, що тепер засобами у процесі виховання стають майже не всі факти особистого життя дитини, котрі можуть викликати достатньо сильні переживання, а також викликати потреби проявляти свої вміння, навички, власну гідність та соціальних досвід в цілому. На основі сказаного можна зробити висновок, що практика в освітньому процесі повинна брати до уваги власне прояви способу життя як засіб виховання. Разом з цим технологія освоєння дитиною достатнього набору соціальних ролей, а також технологія створення спеціальних так званих «ситуацій соціального досвіду», котрі дають школярам змогу приймати та переживати позицію суб'єкта соціалізації вимагають перш за все спеціального педагогічного аналізу та осмислення.

Щодо останнього, четвертого, параметру, то варто вернути увагу на те, що сьогоденна освіта намагається прикласти максимум зусиль для того, аби осмислити проблему якості та ефективності освіти. Часто на обговоренні можна зустріти питання щодо конкретних проявів істинного результату освіти. Коли ж засвоєну людиною систему навичок, знань та умінь вважати результатом освіти, то необхідно також взяти до уваги той факт, що в умовах новітніх інформаційних технологій головна частина даної системи буде знецінена досить швидко, приблизно вже за 4-7 років після оприлюднення її так званого «носія» із закладу освіти.

У випадку, коли результатами освітнього процесу вважати випускників або вступників до вищих навчальних закладів, то що в такому випадку може стати основами гуманізації та демократизації сучасної освіти? І чи дане питання буде загальним визнанням соціальної сегрегації молоді та дітей в цілому? Взагалі ознаки освітнього процесу потрібно шукати перш за все у тому, наскільки ті ж самі випускники чи абітурієнти засвоїли та можуть вільно володіти досвідом людського та суспільного життя безпосередньо вже поза межами системи освіти. Саме це покаже і дасть змогу зрозуміти наскільки вони змогли соціалізуватися [23].

Наталя Лавриченко – українська фахівчиня, котра працює у галузі педагогіки досить влучно висловилася щодо того, що сучасний процес педагогіки освіти та виховання почав стрімко перетворюватися на педагогіку соціалізації. Таке явище можна пояснити за допомогою певних соціально-економічних суперечностей, котрі виникають у сьогоденному суспільстві, а також мають далеко не позитивний вплив на світогляд та систему ціннісних орієнтацій суспільства.

Як висновок до вищеописаного можна виділити основну мету педагогіки соціалізації – розвиток незалежної особистості, яка зможе самостійно прийняти на себе моральну відповідальність перед суспільним загалом за певну справу, за людей, що знаходяться у цьому ж суспільстві, а також за самого себе.

1.2 Напрями практичної професійної діяльності педагогіки соціалізації

Доктор педагогічних наук Рогальська-Яблонська Інна Петрівна є керівником наукової школи «Педагогіка соціалізації дітей та молоді». Під її керівництвом здійснюється підготовка кадрів вищої кваліфікації, де відбувається науковий супровід вчених, які тільки почали свій шлях у науковій творчості [20].

Дана школа є чи не однією із тих, хто займається вивченням педагогіки соціалізації. Саме тому у межах діяльності даної наукової школи було виділено наступні найбільш актуальні на сьогоднішній день напрями практичної професійної діяльності у межах педагогіки соціалізації:

- формування та перевірка професійної готовності науковців, що відносяться до молодого покоління, для безпосередньої самостійної науково-дослідницької діяльності;
- підготовка учителів та вихователів нового покоління для подальшої професійної діяльності;
- створення спільної колективної науково-дослідницької діяльності для подальшого вивчення питань вихованості та соціалізованості дітей відповідно до програми керівника школи і під його безпосереднім керівництвом;
- наукова діяльність над розробкою педагогічних та психологічних умов соціалізації дітей та молоді;
- проведення професійної підготовки педагогів нового покоління, що вже мають сформовані необхідні компетентності, прагнення до особистісного самовдосконалення, саморозвитку, а також мають нове сучасне педагогічне мислення;
- розширення масштабу наукового світогляду майбутніх молодих аспірантів та докторантів [14].

Варто підкреслити, що науково-дослідницька діяльність у межах наукових шкіл є досить важливою складовою освітнього процесу, органічною складовою частиною освіти в цілому, рушійною силою та базовим елементом її розвитку, що безпосередньо здійснює відтворення науково-педагогічного потенціалу досить високої кваліфікації, трансформує науково-технічні розробки і знання у

промисловості України або ж окремого відповідного регіону, а також здійснює кадрове супроводження даного процесу. На основі цього можна сказати, що науково-дослідницька діяльність безпосередньо долучається до державотворчої місії вищої освіти у країні. Таким чином, за допомогою написання науково-дослідницьких відбувається не тільки вироблення нових знань, а і власна підготовка молодого покоління педагогів та науковців до їх професійної діяльності.

Важливим є і те, що достатньо високий статус вищим навчальним закладам та науковим школам усього світу забезпечує саме наукова складова їхньої внутрішньої діяльності, котру здійснюють не тільки досвідчені науковці, але і молоде покоління. Таким чином обумовлюється принципова важливість підготовки кадрів для написання науково-дослідницьких робіт.

У сьогоденних умовах наука відіграє більш важливу роль, ніж у попередні роки її існування. І тому для здійснення науково-дослідницької діяльності у майбутніх докторантів та аспірантів повинна бути сформована досить важлива особистісна якість, відповідно якою є їх готовність до даного виду наукової діяльності.

Поняття готовності до певного виду діяльності було започатковане психологами ще в кінці XIX століття. Спочатку його характеризували як певну установку яка повинна сформуватися відповідно до визначеної поведінки в ситуації. І лише пізніше представники наукової школи грузинського психолога та філософа Дімітрі Узнадзе провели певні експериментальні дослідження, у результаті яких було розроблено загальнопсихологічну теорію установки. Ще через деякий проміжок часу дана теорія була трансформована у психологічну готовність особистості, а в умовах сучасності вона увійшла до науково-категоріального апарату галузі педагогіки як готовність особистості до діяльності [5].

Описані напрями практичної професійної діяльності педагогіки соціалізації почали діяти порівняно не так давно, з 2007 року, що власне дорівнює початку роботи наукової школи «Педагогіка соціалізації дітей та

молоді». За цей час представниками даної школи було написано досить багато наукових робіт, що дає змогу краще розуміти соціалізацію різних категоріальних груп саме у межах педагогіки.

Висновок до розділу 1

Отже, на основі вищесказаного можна зробити висновок, що педагогіка соціалізації – це наукова галузь, діяльність якої спрямована на формування та розвиток незалежної особистості, котра зможе самостійно приймати на себе моральну відповідальність у першу чергу за саму себе, за людей, що знаходяться у суспільстві та найближчому оточенні, а також перед усім суспільним загалом за ту чи іншу справу.

Педагогіка соціалізації є досить молодого наукою, а отже на сьогоднішній вона перебуває на етапі власного становлення та активного безперервного розвитку.

Щодо поняття «соціалізація» можна зробити висновок, що воно є одним із найширших серед низки процесів, котрі покликані характеризувати освіту особистості. Власне, соціалізація особистості передбачає не лише свідоме та активне засвоєння дитиною готових способів та форм соціального життя, способів взаємодії з духовною та матеріальною культурою, а також адаптацію до нових умов середовища її перебування, але і вироблення власного соціального досвіду, свого стилю життя та ціннісних орієнтацій поряд із однолітками, дорослими та найближчим оточенням.

В умовах сучасності вивченням та розвитком педагогіки соціалізації займається не так багато науковців. Тому в даній курсовій роботі описані напрями практичної професійної діяльності педагогіки соціалізації, що були визначені науковою школою Рогальської-Яблонської І.П. До їх складу увійшли наступні:

- формування та перевірка професійної готовності науковців, що відносяться до молодого покоління, для безпосередньої самостійної науково-дослідницької діяльності;

- підготовка учителів та вихователів нового покоління для подальшої професійної діяльності;
- створення спільної колективної науково-дослідницької діяльності для подальшого вивчення питань вихованості та соціалізованості дітей відповідно до програми керівника школи і під його безпосереднім керівництвом;
- наукова діяльність над розробкою педагогічних та психологічних умов соціалізації дітей та молоді;
- проведення професійної підготовки педагогів нового покоління, що вже мають сформовані необхідні компетентності, прагнення до особистісного самовдосконалення, саморозвитку, а також мають нове сучасне педагогічне мислення;
- розширення масштабу наукового світогляду майбутніх молодих аспірантів та докторантів.

РОЗДІЛ 2 ТЕХНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПЕДАГОГІКИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ

2.1 Соціалізуючий ефект інтерактивних технологій освітнього процесу

Освітній процес є досить тривалим, а тому охоплює декілька вікових категорій його учасників. Зокрема ми у даній роботі хочемо звернути увагу на учасників освітнього процесу ЗДО, ЗОШ та ЗВО.

Соціалізуючий ефект в освітньому процесі є неможливим, якщо особистісно орієнтований підхід з боку педагогів відсутній. Власне це і означає їх орієнтацію відповідно базового компоненту дошкільної освіти на забезпечення умов першочергового саморозвитку дошкільників, розвитку у них морально-ціннісного ставлення до самого себе та оточуючого світу, розвитку внутрішніх сил, формування життєвої компетентності, креативності, а також підтримки стосунків із ровесників. Тому на основі сказаного можна сформулювати завдання педагога щодо його ролі у соціалізації дошкільників – полегшити дітям дошкільного віку складність пристосування до навколишнього середовища та до життя.

Для того, щоб освітній процес мав соціалізуюче спрямування для початку потрібно змінити позиції як дітей, так і педагогів. Тобто, потрібно надати дітям можливість активно проживати період власного дитинства, розвивати базові особистісні якості під час взаємодії із однолітками, а також самовизначатися між різноманітними видами активності дітей.

Для забезпечення особистісної активності дитини потрібно спрямовувати позитивну мотивацію тої чи іншої дитячої активності на вирішення її потреб. Саме таким чином це дасть змогу обстоювати та попередньо виявляти власну позицію, а також разом з тим навчатися узгоджувати власні дії відповідно до дій інших людей. Тобто, на основі цього можна сказати, що в організації різного роду діяльності спрямування повинно бути на інтереси дітей, а не дорослих. Також важливо, що виконання розвивальних та виховних завдань є досить ефективним дидактичним засобом, а не навпаки, як звикли вважати [12].

Взагалі, інтерактивне навчання дошкільників являє собою специфічну

новітню форму організації навчального процесу, яка має на меті організацію та забезпечення комфортних умов для проведення заняття, відповідно при яких діти будуть відчувати успішність власної діяльності та досягати високої продуктивності. Навчаючись у межах інтерактивного заняття дошкільники мають змогу працювати як індивідуального, колективно, так і у групах різної величини. Вони можуть опрацьовувати навчальний матеріал під час розмов, обговорень та дискусій, де можуть фігурувати різні точки зору.

Для того, аби інтерактивні заняття у межах ЗДО несли соціалізуючий ефект, при їх підготовці варто дотримуватися наступних важливих умов:

- правильно обирати тему, а також відповідально ставитися до вибору завдань та змісту майбутнього заняття;
- застосовувати метод апперцепції, тобто, обов'язково включати в навчальний план попередній досвід дітей та знання;
- продумувати ефективне чергування між видами діяльності дітей;
- правильно організовувати послідовність форм роботи, для того аби розумова діяльність дітей була задіяна на усіх етапах заняття;

врахування творчих особливостей кожного дошкільника [28].

Освітній процес ЗДО обумовлюється тематичним плануванням, що здійснюється за допомогою залучення інтерактивних технологій. Для ефективної соціалізації під час даного процесу, останній має включати до свого складу наступні етапи:

- мотиваційний – даним етапом передбачено мотивування пізнання дітей, організацію обговорення проблем, які можуть виникати, а також їх безпосереднє послідовне вирішення та попереднє планування дій для цього;
- узагальнюючий – даним етапом передбачено створення цілісної картини уявлень відповідно до теми, яка вивчається на даному етапі навчального процесу;

- інформаційно-репродуктивний – даним методом передбачено передачу дітям потрібних інформації та знань, якими вони не володіють, а також первинне застосування набутих навичок та знань;
- творчий – даним процесом передбачено постійне застосування знань, які були отримані дітьми раніше у новому для них аспекті;
- рефлексивно-оцінювальний – даним етапом передбачено обговорення шляхів та результатів, власне якими представлені результати і були досягнуті.

Для того, щоб простежити соціалізуючий ефект варто розглянути кожен із представлених вище етапів більш детально.

На першому – мотиваційному етапі діти ознайомлюються із загальними рисами їх подальшої діяльності, це відбувається за допомогою вчителя. При цьому вони мають змогу вільно висловлювати власні думки по відношенню до спільних дій та навчаються надавати слово партнерам і слухати їх. Діти зацікавлюються співпрацею, активно залучаються до процесу взаємодії, а також пробують встановлювати емоційні контакти один із одним.

Серед основних видів діяльності на даному етапі були наступні:

- ігрова – дана діяльність реалізовується у процесі пізнавальних, дидактичних та мовленнєвих ігор;
- комунікативна – даний вид діяльності реалізується під час проблемних ситуацій, що можуть виникати у межах теми;
- продуктивна – діяльність, форми реалізації якої можуть бути представлені у вигляді малювання або пальчикових гімнастик;
- оцінювальна – діяльність, яка здійснюється через залучення дітей до безпосередньої взаємооцінки дій та власне самооцінки.

Головною метою наступного етапу (інформаційно-репродуктивного) є розширення та поглиблення знань дітей. Варто зауважити, що саме на даному етапі інтерактивні вправи матимуть доволі хороший успіх. При цьому пріоритет повинен бути на мовленнєво-художніх завданнях (це може бути, наприклад,

художнє малювання). Під час таких занять відбувається не тільки поглиблення знань, але і активно проходить соціалізація.

При підготовці занять для дошкільників варто використовувати різні форми комунікативної та пізнавальної діяльності. Зокрема, це повинно відбуватися із залученням творчих та репродуктивних завдань. Важливо сприяти засвоєнню знань дітьми та заохочувати їх до спільної партнерської діяльності, де б вони безпосередньо мали змогу застосовувати і використовувати отримані вміння та знання саме на практиці.

Наступний – узагальнюючий етап має спрямування на систематизацію та відповідно узагальнення знань дошкільників, а також на формування сукупної картини існування взаємозалежностей і взаємозв'язків як між цілісними системами, так і між окремими елементами даної системи. На основі попереднього досвіду варто вказати, що на даному етапі організації занять для дітей ЗДО більш пріоритетними будуть мовленнєво-пізнавальні завдання. Адже таким чином діти зможуть брати участь у пізнавальних діалогах та вчитися виділяти об'єкт, просліджувати його зв'язки, брати участь у дидактичних іграх, де потрібно виявляти певні характерні особливості, властивості та якості предметів. Також на узагальнюючому етапі проводяться певні пізнавальні діалоги, метою яких є формування первинних філософських уявлень.

На основі практики декількох українських шкіл було зроблено висновок, що пізнавальні діалоги як вид інтерактивних занять є досить ефективним засобом психолого-педагогічного супроводу розвитку особистості дошкільників, котрий дійсно сприяє їх розвитку. У результаті діти навчаються слухати своїх співрозмовників, правильно розуміти думки інших людей, формулювати власну думку, а також контролювати власний емоційний стан.

Також на основі практики було зроблено висновок, що доцільними у застосуванні є ігри-пригоди, які теж є невід'ємною частиною інтерактивних занять. Вони зацікавлюють дітей тим, що останні мають можливість проживати нові ситуації та безпосередньо діяти в них. Діти знайомляться з багатьма новими речами, героями, приміряють на себе нові соціальні ролі та навчаються долати

перешкоди і труднощі через можливість самостійно рухати сюжетну лінію гри-пригоди. Це дає дітям можливість самостверджуватися, що позитивно впливає на їх соціалізацію.

За допомогою рефлексивно-оцінювального етапу з'являється можливість простежити результат спільної діяльності педагогів та дошкільників, зробити його оцінку, а також проявити емоційну задоволеність по відношенню до результату діяльності. Також даний етап дозволяє простежити зміни у динаміці розвитку творчих здібностей дитини та зміни в самооцінці кожної особистості.

Для ефективності соціалізації при проведенні інтерактивних занять із дошкільниками доречно використовувати таку форму організації діяльності як проекти. На сьогоднішній день існує багато видів таких проектів і всі вони різняться між собою власною метою, завданнями, труднощами виконання, перевагами чи недоліками. Тому для роботи із дошкільниками рекомендується використовувати наступні їх види:

- прикладні проекти – це проекти, метою яких є чітке визначення результатів діяльності осіб, що приймають безпосередню участь у їх реалізації. Діяльність у межах проектів даного виду охоплює рівномірний розподіл функцій між його учасниками, обґрунтування структури проекту, оформлення результатів власної діяльності, а також майбутнє представлення проекту, його презентація і рецензування;

- дослідницькі проекти – це проекти, метою яких є осмислена організація діяльності дітей дошкільного віку, котра спрямовується безпосередньо на розв'язання творчих задач і завдань, що заздалегідь мають невідомий результат. Проекти даного виду передбачають наявність деяких етапів, відповідно до яких поступово розгортається діяльність:

- 1) обґрунтування актуальності теми дослідження, що здійснюється в межах проекту;
- 2) визначення об'єкта та предмета;
- 3) попереднє визначення цілей та завдань дослідження;
- 4) вибір методів пошуку інформації та разом з тим і джерел інформації;

- 5) формулювання гіпотези та визначення шляхів, відповідно до яких проблема буде вирішена;
- 6) поступовий збір даних, їх синтез та аналіз;
- 7) подальше обговорення та оформлення результатів, що були отримані в результаті дослідження;
- 8) презентація власного проекту.

- інформаційні проекти – це проекти, метою яких є акцентування на вивченні характеристик будь-яких об'єктів, явищ та процесів із подальшим їх аналізом та узагальненням фактів, котрі були в результаті отримані. Структура проектів такого типу є дещо схожою на структуру дослідницьких проектів, котрі в свою чергу досить часто можуть слугувати основою для їхньої інтеграції;

- соціоігрові проекти – це проекти, де особам, що приймають у них участь, присвоюються певні ролі для подальшого виконання, котрі є зумовленими змістом та характером проекту. Структура проектів даного типу лише окреслюється та залишається повністю відкритою аж до завершення роботи.

Відповідно вкінці розглянутого рефлексивно-оцінювального етапу обов'язково повинна бути презентація результатів створеного проекту. Як підсумок варто наголосити, що організація освітнього процесу дошкільників відповідно до представлених етапів має позитивний вплив на розвиток соціальної обізнаності, а також на набуття корисного соціального досвіду дітей. [12]

Разом з цим варто також розглянути і соціалізуючий вплив інтерактивних технологій на дітей шкільного віку та студентів ЗВО у їх освітній діяльності. Для початку потрібно зробити акцент на тому, що метою сучасної середньої та вищої освіти є впливовість по відношенню до процесів формування та розвитку особистості кожного учня та студента.

Події, які зараз масово відбуваються у всьому світі твердо засвідчують те, що особистість являє собою вагомий чинник розвитку правової держави та демократичного суспільства. Тому на основі цього дидактику загальноосвітніх

шкіл та вищих навчальних закладів варто направляти саме на вироблення у майбутніх абітурієнтів, спеціалістів та фахівців комунікативних, особистісно-життєтворчих, інтелектуально-інформаційних, а також соціалізуючих компетенцій. Так підсилення та пояснення мети значно підсилює технологічну сторону освітнього процесу у ЗОШ та ЗВО.

Особистісно орієнтовані інтерактивні технології в освіті трактуються як один із видів педагогічної діяльності, результат проектування відповідний до нормалізованих потреб та можливостей особистості системи соціалізації, а також професійного та особистісного розвитку особи у межах освітньої установи, котрий складають за допомогою спеціальних дидактичних, методологічних, інформаційних, інтелектуальних, практичних та психологічних кроків чи дій учасників навчального процесу, що безпосередньо дають гарантії щодо досягнення попередньо поставлених освітніх цілей та поряд з цим гарантують і свободу їх свідомого вибору.

Автори наукових праць виділяють певні критерії, відповідно до яких можна визначити, що навчальна діяльність у ЗОШ та ЗВО базується саме на технологічному підході, до складу якого входять інтерактивні технології навчання. Серед таких критеріїв можна виділити основні:

- презентація матеріалу навчального плану у вигляді цілісної системи практичних та пізнавальних завдань, що орієнтуються на способи та основ їх безпосереднього вирішення;
- наявність діагностичної та конкретної мети, тобто чіткого уявлення понять, дій викладача, школярів та студентів, а також наявність передбаченого потрібного результату навчального процесу і його способів діагностики;
- побудова та закріплення комунікативних зв'язків за допомогою застосування інформаційних засобів;
- наявність і відповідність наявній послідовності етапів при процесі засвоєння школярами та студентами матеріалу, котрий передбачений навчальним планом, а також позитивне формування у них правильних професійних компетенцій;

- знання та відповідне дотримання вимог і правил алгоритмічності та технологій, котрі окреслюються рамками творчої і креативної діяльності викладача;
- використання у процесі навчання новітніх засобів інформації та відповідних шляхів їх використання;
- мотивація діяльності викладача, школярів та студентів, яка обумовлюється вільним вибором позиції, діалогічності, пізнавальної активності, а також практичною значущістю процесу освіти безпосередньо по відношенню до кожного із суб'єктів діяльності.

В умовах сучасності разом зі зміною парадигми освіти у ЗОШ та ЗВО досить закономірним вважається перехід до нових технологій, враховуючи і інтерактивні, адже вони орієнтуються на особистісний саморозвиток усіх учасників навчального процесу: як школярів та студентів, так і викладачів.

Варто пояснити сутність поняття «інтерактив». Доктор педагогічних наук О.І. Пометун визначає його як спеціальну форму організації конкретно пізнавальної діяльності, метою якої є створення комфортних умов для освітнього процесу, при яких особи, що навчаються можуть відчувати власну інтелектуальну успішність та спроможність. Власне сутність інтерактиву полягає у активній безпосередній взаємодії усіх учасників навчального процесу. Науковим підґрунтям інтерактивних технологій можна визначити відповідні концептуальні положення, які стосуються особистісно орієнтованого навчання [26].

Запровадження та застосування інтерактивних технологій у освітньому процесі на сьогоднішній день є досить необхідним. Адже це сприяє зростанню інтересу учасників заняття до навчання. Е. Дейл наочно зобразив ефективність проведеного завдання за допомогою так званої «Піраміди навчання» (див. Додаток Б, рис.1). Варто звернути увагу, що саме три останні позиції даної піраміди безпосередньо транслиують сутність інтерактивних технологій [11].

Для того, аби інтерактивні технології мали соціалізуючий ефект у освітньому процесі в ЗОШ та ЗВО вони повинні ґрунтуватися на наступних

аспектах:

- попередній опис цілей, результатів та засобів для досягнення даних результатів;
- загальна готовність змісту освіти відповідно до технологічної форми її викладання, тобто логічне оформлення змісту освіти, а також поділ матеріалу навчального плану на окремі менші частини – блоки;
- орієнтоване співвідношення логіко-процесуальних та особистісних компонентів педагогічної діяльності, а також змога долучення індивідуальних психологічних ознак та характеристик викладачів саме у структуру технології педагогіки, тобто, це надання їй особистісно орієнтованого характеру з авторською прив'язкою.

Варто акцентувати увагу на тому, що ефективність соціалізуючого процесу інтерактивних технологій більшою мірою залежить від того, наскільки у ній будуть враховуватися особистісні характеристики кожного із усіх учасників процесу навчання, майбутні перспективи їхнього розвитку або ж затухання. На основі цього ми отримаємо:

- пріоритетне суб'єктно-змістовне навчання у співвідношенні із інформаційним навчанням;
- діагностику особистісного розвитку;
- орієнтацію на формування у школярів та студентів суб'єктивних певних картин світу у порівнянні із програмованими уявленнями;
- підключення навчальних задач до контексту життєвих потреб;
- ситуаційне проектування та діалог, спрямований на пошук сенсу життя.

Підґрунтям навчальної інтерактивної технології на етапі її розробки повинен бути діалогічний підхід, котрий власне і визначає взаємодію між суб'єктами, а також збільшення міри вільності учасників процесу навчання, самопрезентацію та самоактуалізацію особистості майбутнього абітурієнта та спеціаліста тої чи іншої області. Технології, що відповідають особистісно

орієнтованому типу можуть передбачати зміну позиції як викладача, так і школярів та студентів у сторону їх більш демократичних стосунків, що безпосередньо буде сприяти актуалізації особистісних функцій, професійному розвитку школярів та студентів, а також буде створювати відповідні умови для їх самореалізації.

Разом з цим, ефективність процесу соціалізації при застосуванні інтерактивних технологій обумовлена також і готовністю до цього викладачів. Тому готовність педагогів до реалізації таких технологій визначається їх знанням наступних позицій:

- основи методології інтерактивного навчання, його сутність, актуальні тенденції розвитку, сьогоденні поширені проблеми, а також зв'язок по відношенню до інших технологій освіти;
- психологічні основи особистості школярів та студентів: психологічні особливості, котрі відносяться безпосередньо до їх віку, психологічні та біологічні межі людського засвоєння та попереднього сприйняття матеріалу, що передбачений навчальним планом, психологічні характеристики та особливості впливу інтерактивної діяльності, приймаючи до уваги індивідуальні особливості усіх школярів та студентів відповідно до результатів їх спільної групової праці;
- деякі більш визначні досягнення закордонної та вітчизняної педагогіки саме у межах інтерактивного навчання, сьогоденні підходи по відношенню до моделювання процесу навчання у ЗОШ та ЗВО разом із застосуванням інтерактивних технологій.

Поряд із цим для готовності до реалізації інтерактивних технологій окрім відповідних знань педагог повинен мати і певні вміння:

- подавати матеріал, передбачений навчальним планом, застосовуючи інтерактивні прийоми, засоби та методи навчання;
- створювати зручні умови для навчання школярів та студентів, при яких кожен буде почувати себе комфортно та буде відчувати власну інтелектуальну спроможність і успішність;

- доцільно поєднувати різні види діяльності школярів та студентів відповідно для збільшення їхньої пізнавальної активності;
- застосовувати під час викладання навчального матеріалу особистих наукових досліджень відповідно до програми навчання;
- користуватися досвідом та знаннями як вітчизняних, так і зарубіжних освітян відповідно до питання застосування інтерактивних технологій у навчанні;
- здійснювати контроль за рівнем засвоєння, за використаним часом, а також за потреби здійснювати корекційну роботу.

Також про готовність педагога до реалізації інтерактивних технологій багато говорять його навички. Він повинен володіти:

- певними методами групової, парної і колективної роботи у поєднанні із індивідуальною роботою школярів та студентів;
- моделюванням як професійних, так і життєвих ситуацій;
- консультативними, організаційними, фасилітаторськими та партнерськими якостями під час ведення дискусій та під час проведення занять;
- комунікативними засобами навчання;
- інтерактивними прийомами для організації пізнавальної діяльності школярів та студентів [26].

Підсумовуючи, варто зазначити, що інтерактивні технології матимуть соціалізуючий ефект у випадку їх правильної реалізації та готовності педагогів до застосування таких технологій у освітньому процесі. Окрім цього досить важливою є безпосередня взаємодія між учасниками навчального процесу та педагогами та їх співпраця.

2.2 Інтерактивні технології освітнього процесу

В умовах сучасності освітній процес ставить досить високі умови по відношенню до сьогоденної системи навчання. Проте такі високі запити не можливо задовольнити хоча б частково, якщо будувати навчальний процес лише

на традиційних освітніх засобах та методах. Саме тому зараз ми маємо потребу у зовсім нових підходах, котрі будуть ґрунтуватися на прогресивних навчальних технологіях, зокрема на інтерактивних.

За допомогою використання під час навчального процесу інформаційних технологій, рівень поліпшення навчання та активізації учнів досить зріс. Адже комп'ютерні педагогічні можливості як засіб навчання визнані більш ефективними у порівнянні із традиційними методами навчання. Таким чином застосування в освітньому процесі інтерактивних технологій дає змогу набагато підвищити ергономіку та наочність сприйняття матеріалу, передбаченого навчальним планом, котрий безпосередньо матиме позитивний відбиток на ефективності навчання та навчальній мотивації учасників освітнього процесу [21].

Освітній процес в ЗДО, ЗОШ та ЗВО – це досить сприятливе місце для позитивної соціалізації його учасників. Більш ефективною соціалізація буде при залученні новітніх технологій. Тому відповідно до третього завдання даної курсової роботи на прикладі інтерактивних технологій варто розглянути деякі з них відповідно до різних вікових категорій, аби якнайкраще постежити соціалізуючий ефект.

Для початку розглянемо застосування інтерактивних технологій у закладах дошкільної освіти. Інтерактивні технології мають досить багато форм діяльності, які можна використовувати під час навчального процесу (див. Додаток А, рис.1). Ми ж наведемо приклад заняття – тематичного дня, який був розроблений безпосередньо нами відповідно до методичних рекомендацій.

Перший етап має нести в собі мотивацію та заохочення дошкільників до самого заняття. Тому під час нього варто застосувати інтерактивний метод «Криголам». Він вважається досить ефективним на початку заняття, адже допомагає «ламати кригу» відчуженості та допомагає дітям активізувати їхню діяльність. Також це допоможе створити дружелюбну атмосферу [15].

До прикладу, «Криголам» може бути представлений такими вправами:

- 1) відгадування загадок, які тематично стосувалися б сьогоденної

погоди, пори року, теми заняття тощо;

2) «Подаруй посмішку» - де кожен із учасників заняття за бажання може зробити комплімент тому, хто знаходиться з ним поруч.

Даний етап розрахований на 3-5 хвилин часу усього заняття.

Другий етап – це представлення педагогом теми заняття. Під час нього доречно було б застосувати метод «Що? Де? Коли?». Він є досить ефективним, адже передбачає взаємодію одразу всіх учасників заняття. Під час нього відбувається поступовий вільний обмін думками стосовно теми. У ході методу педагог може ставити уточнювальні запитання всім дітям, для того аби оцінити настільки вони зрозуміли та засвоїли подану інформацію.

Даний етап розрахований на 5-8 хвилин часу усього заняття.

Третій етап – найбільш тривалий і займає 15-20 хвилин. Він повинен вміщати в себе основний зміст заняття. Тому його доцільно представити за допомогою методу «Ланцюжок», який полягає в наступному: педагог ставить перед дітьми певне заняття, що відповідає темі, а вони мають його обговорювати та вносити туди власні пропозиції. Таким чином утворюється імітований ланцюжок.

До прикладу, такий метод можна застосувати за допомогою наступних вправ:

- складання казки за допомогою представленої таблиці, у якій показано подальше розгортання подій спеціальними позначками або характерним малюнками чи картинками;
- поступова характеристика, де діти по колу один за одним повинні характеризувати об'єкти, що пов'язані із темою заняття, при цьому об'єкти повинні мати між собою якісь схожі властивості.

Четвертий етап заняття – завершальний, тривалість якого може бути у межах 3-5 хвилин. Його метою є перевірка закріплення знань дітей. Тому варто застосувати метод «Мікрофон». У ході даного методу всі учасники заняття повинні стати в коло та по черзі висловлюватися стосовно заняття, свого емоційного стану тощо, після чого передавати мікрофон наступному учаснику.

Таким чином заняття вважається завершеним [28].

Відповідно до запропонованої інтерактивної технології, можна зазначити, що соціалізуючий ефект дійсно простежується. Адже вже навіть одне заняття буде сприяти розвитку та росту загальної культури кожного дошкільника. Під час заняття у дітей задовольняється ряд потреб, зокрема у спілкуванні зі своїми однолітками. Водночас поряд із цим у них формуються риторичні навички, знання та уміння, підґрунтям чого є саме підвищення рівня мовленнєвої культури кожної особистості.

Варто акцентувати увагу на тому, що проведення занять у закладах дошкільної освіти із залученням інтерактивних технологій сприяють позитивному розвитку наступних складових, що говорять про успішну соціалізацію:

- розширенню світогляду дошкільників;
- пробудженню аналітичного мислення у дітей;
- перенесенню на особисте життя способів вирішення тих чи інших складних життєвих завдань, що можуть виникати;
- підвищенню рівня розвитку дослідницьких навичок у дошкільників.

Тому на основі вище описаної технології та доданих фактів, можна зробити висновок, що застосування інтерактивних технологій під час освітнього процесу дошкільників створює досить сприятливі умови для соціалізації особистості дітей дошкільного віку.

Далі буде доречним розглянути соціалізуючий ефект інтерактивних технологій в освітньому процесі загальноосвітніх шкіл.

Взагалі сутність інтерактивного навчання у школах заключається у тому, що освітній процес проходить безпосередньо за постійної активності учнів та їх особистісної взаємодії. Тому таке навчання по-іншому ще називають взаємонавчанням або ж співнавчанням, під час якого викладачі та учні вважаються рівноправними суб'єктами освітнього процесу.

Інтерактивна технологія для ЗОШ була так само, як і технологія для ЗДО, складена безпосередньо нами та представлена у вигляді семінару-дослідження.

Відповідно до методичних рекомендацій заняття повинно складатися із п'яти етапів.

Першим є мотиваційний етап, який полягає у приверненні уваги школярів, до початку заняття та стимулювання їхньої зацікавленості. Взагалі, необхідність наявності мотивації обумовлюється тим, що це дає можливість дітям зосередитися на вивченні нового матеріалу, а також підготувати до цього свій емоційний стан. Варто наголосити на тому, що процес пізнання не буде настільки ефективним без внутрішніх мотивів самих дітей та загальної мотивації до освітньої діяльності.

На даному етапі можна застосувати такий метод як «Мозковий штурм» [28]. Таким чином викладач зможе створити або представити учням певну проблемну ситуацію, яка буде стосуватися теми заняття. Це викличе у дітей здивування та бажання заглибитися в тему та призведе до їхньої безпосередньої взаємодії із викладачем. Перший етап не є дуже тривалим, він повинен зайняти всього до 5 хвилин від загального часу тривалості заняття.

Другий етап включає в себе ознайомлення із темою заняття, а також визначенням очікувань від навчальних результатів. Це допоможе школярам зрозуміти чого від них чекає викладач та що власне вони самі хочуть отримати від сьогоднішнього заняття. Тому під час даного етапу учні мають змогу по черзі за бажанням висловитися, що вони думають стосовно теми та яким на їх думку буде результат проробленої діяльності. Другий етап також не є дуже тривалим, тому при його плануванні варто вмістити в термін до 5 хвилин загального часу.

Третій етап – це виклад основного матеріалу відповідно до теми заняття, що здійснюється безпосередньо викладачем. При цьому це може відбуватися не лише в усному форматі. Викладач може використовувати комп'ютерні технології. Даний етап повинен займати приблизно 10 хвилин тривалості заняття у ЗОШ.

Четвертий етап – є найголовнішим, адже являється центральною частиною усього заняття. На даному етапі викладач має змогу прослідкувати за тим, наскільки ефективно учні засвоїли поданий теоретичний матеріал. Тому тут

можна застосувати метод «Зміни позицію» [9]. Від полягає у поділі усіх учасників заняття на декілька груп. Відповідно перед кожною із виділених груп ставиться завдання переконати інших у достовірності власних переконань, що стосуються теми заняття. Під час такої самостійної роботи, діти можуть підготувати щось на кшталт плакатів для майбутньої презентації їх групової діяльності.

Даний етап заняття є найбільш тривалим. Відповідно до методичних рекомендацій він повинен займати не менше 50% загального часу заняття, тому у нашому випадку варто виділити не менше 20 хвилин.

Останній, п'ятий етап, заняття представляється у вигляді рефлексії. Взагалі рефлексія є одним із невід'ємних складових інтерактивного заняття. Його можна представити за допомогою методу «Хлопок», який був придуманий безпосередньо нами. Для його застосування всі учасники заняття повинні стати в коло та по черзі висловлюватися про свої почуття, емоційний стан та враження від навчальної діяльності. Після висловлення учасник повинен повернутися обличчям до свого сусіда і тоді вони мають одночасно ляснути один одного в долоні, таким чином передавши свою енергію по колу. Це має відбуватися поки кожен із учнів не висловиться.

Вкінці викладач має зробити висновок стосовно заняття, після чого воно буде завершене. Власне, даний етап має займати максимум 5 хвилин від загального часу.

Проаналізувавши представлену інтерактивну технологію навчання для ЗОШ варто виділити основні ознаки, котрі вказують на присутній соціалізуючий ефект:

- розвиток мовленнєвих навичок дітей, а також розвиток вміння висловлення власних точок зору;
- формування та розвиток навичок аргументації власних позицій;
- формування та усвідомлення важливості навички активного слухання інших осіб;
- формування навички здорового сприйняття сторонніх точок зору;

- формування та розвиток уміння до самооцінки та самоконтролю;
- розвиток уміння формування подальших кроків щодо коригування власних позицій.

Зокрема, варто акцентувати увагу і на тому, що одним із головних завдань інтерактивного навчання є активна підготовка дітей до взаємодії із оточуючим суспільством, тому так важливо сприяти формуванню власної життєвої позиції дітей шкільного віку. Інтерактивні технології покликані формувати та розвивати у школярів основні громадянські та пізнавальні вміння і разом з тим зразки та навички поведінки, що відповідають суспільним нормам. Таким чином підсумовуючи можна сказати, що застосування інтерактивних технологій у освітньому процесі ЗОШ дійсно має позитивний соціалізуючий ефект [19].

Далі на черзі варто розглянути соціалізуючий вплив інтерактивних технологій у вищих навчальних закладах. Важливо акцентувати увагу на тому, що ефективність навчання студентів залежить більшою мірою не тільки від їх інтелектуального включення в освітній процес, а і від соціальної та особистісної активності кожного учасника. Дану проблему можна вирішити за допомогою застосування інтерактивних технологій. Тому можна розглянути інтерактивну технологію на прикладі семінарського заняття, автором якого є кандидат педагогічних наук Старєва Анна Михайлівна.

В основі даного заняття лежить діалогове навчання, а отже доречно було б застосувати методи інтерактивного навчання для організації міжособистісної взаємодії в діалоговому навчанні (див. Додаток А, рис. 3).

Планом семінарського заняття передбачено його структуру, до складу якої входить декілька етапів.

Перший етап – організаційно-рефлексивний, тривалість якого не більше 5-7 хвилин від загального часу. На даному етапі викладач нагадує тему заняття та коротко ознайомлює студентів із технологією, яка буде використовуватися. Далі відбувається рефлексивне налаштування учасників до подальшої ефективної праці, за допомогою виголошення та фіксування правил проведення семінару.

Для цього можна застосувати прийом «Відкритий мікрофон», у даному

випадку метою якого є групова робота щодо формулювання правил подальшої діяльності та безумовного їх дотримання. Відповідно у ході даного прийому, студенти за бажанням можуть висловитися стосовно поставленого завдання. Всі запропоновані правила фіксуються на дошці або на великому аркуші паперу, а у разі їх недотримання, у дію будуть вступати так звані «штрафи», які також мають придумати учасники заняття.

Наступний етап – мотиваційний, тривалістю 5-7 хвилин від часу усього заняття. Відповідно головною метою даного етапу є формування мотивації до діяльності у студентів. Науково підтвердженом є той факт, що ефективність діяльності невідготовлених до заняття студентів буде набагато вищою, якщо на початку заняття допомогти їм визначити особисті мотиви власної діяльності.

Аби студенти змогли визначити власну мотивацію можна застосувати прийом групового очікування. Даний прийом застосовується наступним чином: викладач повинен розподілити студентів на підгрупи, приблизно так, аби у кожній із них було по 5-6 осіб. Далі він повинен поставити студентам запитання наступного типу: «якими є ваші очікування від сьогоднішнього заняття?». Після чого у студентів є 2-3 хвилини аби обговорити поставлене запитання, приймаючи до уваги думку кожного із учасників підгрупи.

Очікування кожної групи записуються, викладач робить власні висновки щодо цього і в результаті на основі спільних думок формулюється мета та завдання даного семінарського заняття відповідно до теми.

Третій етап – навчально-пошуковий, він є основою заняття, тому займає не менше 50-60 хвилин. Його основу складає одразу декілька прийомів та форм роботи. Зокрема, можна почати із «Мозкового штурму», який триває до 5 хвилин. Під час нього студенти у межах створених раніше підгруп повинні виділити ключові проблеми, що стосуються теми заняття, які можуть бути сформульовані у вигляді мікрозавдань або простих запитань. Після цього кожна підгрупа має представити виділені проблеми, в ході чого будуть сформовані загальні єдині завдання теми.

Наступним можна використати прийом «Навчаючи навчаюсь», під час

якого викладач повинен організувати роботу в підгрупах по одному із визначених завдань. Далі у межах прийому «Навчання в групах» викладач або учасники підгрупи обирають доповідача з питання відповідної проблеми. При цьому інші члени підгрупи повинні допомагати доповідачу із вирішенням поставленої задачі.

Далі за допомогою прийому «Занурення» викладач пропонує більш поглиблено розглянути сутність поставленої проблеми та виділити його основу. Після чого кожен із учасників підгруп повинен протягом обмеженого часу – однієї хвилини, представити та донести до доповідача максимальну кількість важливої інформації стосовно його теми.

Це все відбувається наступним чином: викладач встановлює регламент часу та постійно попереджає про пройдено 30 секунд, які є невеличкою паузою для усвідомлення почутого, після паузи наступний учасник повинен буде передати власну інформацію іншому. Таким чином підгрупи взаємодіють одна з одною.

У межах прийому «Навчання в групах» студенти обговорюють поставлені раніше перед ними проблеми. Через регламент часу з'являється можливість обговорення найважливіших питань двічі, що сприяє більш ефективному запам'ятовуванню. Після завершення обговорення кожна із підгруп повинна оцінити свого доповідача, а той у свою чергу повинен дати оцінку іншим членам підгрупи. Після цього викладач робить висновки щодо заняття, а студенти мають змогу висловитися стосовно власних вражень та реалізації очікувань, що були сформовані на початку заняття. На цьому семінар завершується.

На основі представленої інтерактивної технології, варто зазначити, що вона так само, як і попередні, має соціалізуючий вплив на студентів. Це проявляється у вмінні та прагненні самотійно мислити і приймати власні рішення. Студенти намагаються проявити власну здатність впевнено орієнтуватися в новій для них ситуації, а також знаходити рішення до проблем, що виникають. Це сприяє розвитку та активізації критичного мислення та формує незалежність власних думок та суджень по відношенню до інших.

Також ефект соціалізації досить добре можна простежити у наступних особливостях представленої інтерактивної технології:

- довготривалість активності студентів;
- вимушеність постійної роботи процесу мислення;
- постійність взаємодії із іншими учасниками заняття та викладачем;
- глибинність власних висловлювань та суджень;
- усвідомлення відповідальності за власні дії, переконання та висновки [26].

Тому як висновок, на основі представлених трьох інтерактивних занять можна стверджувати, що інтерактивні технології мають позитивний соціалізуючий вплив на різні вікові категорії, що перебувають в освітньому процесі.

Висновок до розділу 2

Інтерактивні технології в освітньому процесі - це один із видів педагогічної діяльності, результат проектування відповідний до нормалізованих потреб та можливостей особистості системи соціалізації, а також професійного та особистісного розвитку особи у межах освітньої установи, котрий складають за допомогою спеціальних дидактичних, методологічних, інформаційних, інтелектуальних, практичних та психологічних кроків чи дій учасників навчального процесу, що безпосередньо дають гарантії щодо досягнення попередньо поставлених освітніх цілей та поряд з цим гарантують і свободу їх свідомого вибору.

Варто акцентувати увагу на тому, що ефективність соціалізуючого процесу інтерактивних технологій більшою мірою залежить від того, наскільки у ній будуть враховуватися особистісні характеристики кожного із усіх учасників процесу навчання, майбутні перспективи їхнього розвитку або ж затухання.

Освітній процес в ЗДО, ЗОШ та ЗВО – це досить сприятливе місце для позитивної соціалізації його учасників.

Варто акцентувати увагу на тому, що проведення занять у закладах дошкільної освіти із залученням інтерактивних технологій сприяють позитивному розвитку наступних складових, що говорять про успішну соціалізацію:

- розширенню світогляду дошкільників;
- пробудженню аналітичного мислення у дітей;
- перенесенню на особисте життя способів вирішення тих чи інших складних життєвих завдань, що можуть виникати;
- підвищенню рівня розвитку дослідницьких навичок у дошкільників.

Проаналізувавши представлену інтерактивну технологію навчання для ЗОШ ми виділили основні ознаки, котрі вказують на присутній соціалізуючий ефект:

- розвиток мовленнєвих навичок дітей, а також розвиток вміння висловлення власних точок зору;
- формування та розвиток навичок аргументації власних позицій;
- формування та усвідомлення важливості навички активного слухання інших осіб;
- формування навички здорового сприйняття сторонніх точок зору;
- формування та розвиток уміння до самооцінки та самоконтролю;
- розвиток уміння формування подальших кроків щодо коригування власних позицій.

На основі представленої інтерактивної технології для ЗВО, варто зазначити, що вона так само, як і попередні, має соціалізуючий вплив на студентів. Це проявляється у вмінні та прагненні самостійно мислити і приймати власні рішення. Студенти намагаються проявити власну здатність впевнено орієнтуватися в новій для них ситуації, а також знаходити рішення до проблем, що виникають. Це сприяє розвитку та активізації критичного мислення та формує незалежність власних думок та суджень по відношенню до інших.

ВИСНОВКИ

1. Відповідно до першого завдання даної курсової роботи було визначено, що педагогіка соціалізації є відносно молодого наукою, яка на теперішній момент знаходиться на стадії безперервного розвитку. Педагогіка соціалізації – це галузь науки, що перш за все спрямована на формування та розвиток незалежної особистості, яка в майбутньому зможе приймати на себе моральну відповідальність не тільки за саму себе, але і за людей, що її оточують, а також нести відповідальність за ту чи іншу справу перед широким суспільним загалом.

Наразі існує багато соціальних інститутів, що здійснюють соціалізацію особистості, проте у нашому випадку соціалізація обмежується освітнім процесом.

Проаналізувавши наявні наукові джерела інформації, було визначено, що активний розвиток педагогіки соціалізації в Україні як окремої науки розпочався в 2007 році науковою школою «Педагогіка соціалізації дітей та молоді» під керівництвом Рогальської-Яблонської І.П. Саме тому на основі діяльності даної школи було визначено та описано напрями практичної професійної діяльності педагогіки соціалізації. Основними напрямками є наступні:

- підготовка учителів, вихователів, педагогів нового покоління та молодих науковців для їх подальшої професійної і наукової діяльності;
- науково-дослідницька діяльність учасників наукової школи щодо питань розробки психологічних та педагогічних умов соціалізації молоді та дітей, що в свою чергу сприяє розширенню науково-підтвердженої бази педагогіки соціалізації;
- збільшення масштабності наукового світогляду молодих аспірантів та докторів наук.

2. Інтерактивні технології в освітньому процесі – це перш за все один із видів педагогічної діяльності, результатом якої є проектування нормалізованих можливостей та потреб особистості, забезпечення її системи соціалізації та поряд із цим забезпечення особистісного розвитку у межах

навчального закладу. Особистісний розвиток учасника освітнього процесу складають його спеціальні методологічні, дидактичні, інтелектуальні, інформаційні, психологічні та практичні дії або кроки, які власне і гарантують досягнення поставлених цілей щодо освіти, а також гарантують свободу свідомого вибору та успішну соціалізацію.

Науково обґрунтовано, що інтерактивні технології здійснюють соціалізуючий вплив на всі вікові категорії освітнього процесу. Зокрема, інтерактивні технології навчання у ЗДО є формою освітнього процесу, метою якої є організація та забезпечення комфортних умов для проведення заняття. Навчаючись у таких умовах, дошкільники відчують успішність власної діяльності та можуть досягати успішної продуктивності. Інтерактивні заняття можуть проходити у різноманітних формах, зокрема і у вигляді ігор, де діти можуть приміряти на себе різні соціальні ролі, що власне і сприяє позитивному активному засвоєнню соціального досвіду.

На меті сучасної середньої та вищої освіти є здійснення впливу на процеси формування та розвитку особистості кожного учня та кожного студента. А отже застосування інтерактивних технологій, можна сказати, є необхідністю. Проте такі технології не завжди є ефективними, а саме тоді, коли учасники освітнього процесу не є зацікавленими у власній діяльності. Активізувати дану зацікавленість є завданням викладача.

Інтерактивні технології матимуть успіх та соціалізуючий ефект у випадку їх правильної реалізації, а також готовності самих педагогів до застосування таких технологій – це є не менш важливим аспектом. Також велику роль відіграє безпосередня активна взаємодія та співпраця між учасниками навчального процесу і викладачами.

3. Відповідно до третього завдання курсової роботи було представлено інтерактивні технології, які можна застосовувати в освітньому процесі. Зокрема представлено інтерактивні технології для проведення занять у ЗДО, ЗОШ та ЗВО. Такий поділ пояснюється особливостями освітнього процесу усіх його вікових категорій.

Проаналізувавши представлену у вигляді заняття-тематичного дня інтерактивну технологію для закладів дошкільної освіти було виявлено, що її соціалізуючий ефект проявляється через розвиток комунікативних навичок, розширення світогляду дошкільників, пробудження їх аналітичного мислення, підвищення їх рівня розвитку дослідницьких навичок, а також через перенесення дітьми на особисте життя тих чи інших складних життєвих завдань, що можуть виникати.

Проаналізувавши представлену у вигляді семінару-дослідження інтерактивну технологію для загальноосвітніх шкіл було виявлено, що її соціалізуючий ефект проявляється через розвиток мовленнєвих навичок дітей, їх вміння висловлювати власну точку зору, формування і розвиток навичок аргументації, усвідомлення важливості навички активного слухання інших, формування і розвиток уміння самоконтролю і самооцінки, а також розвиток уміння формування подальших кроків щодо коригування власних позицій.

Проаналізувавши представлену у вигляді семінарського заняття інтерактивну технологію для ЗВО було виявлено, що її соціалізуючий ефект проявляється через розвиток комунікативних навичок, розвиток умінь та прагнень приймати власні рішення та самостійно мислити, формування та розвиток прагнення до самоаналізу, формування незалежності власних думок і суджень по відношенню до інших, а також через активізацію критичного мислення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. CHAPTER 4: SOCIALIZATION: Social Issues in the News. *PRESSBOOKS*. 2020. URL: <https://pressbooks.howardcc.edu/soci101/part/chapter-4-socialization/> (дата звернення: 26.04.2022)
2. The Importance of Socialization: Learning Objective. *PRESSBOOKS*. 2019. URL: <https://pressbooks.howardcc.edu/soci101/chapter/4-1-the-importance-of-socialization/> (дата звернення: 26.04.2022)
3. Авраменко О.О. Соціалізація дітей у різновікових групах дошкільного навчального закладу: дис. ... канд. пед. наук. Умань, 2013. 203 с.
4. Будник О.В. Теоретичні і методичні засади професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до соціально-педагогічної діяльності: дис. на здобуття наук. ступеня док. пед. наук. Житомир, 2015. 552 с.
5. Бульвінська О.І., Дівінська Н.О., Дяченко Н.О. та ін. Концепція та методологія реалізації науково-дослідницької діяльності суб'єктів навчально-виховного процесу університетів: монографія / Київ. Інститут вищої освіти НАПН України. Київ, 2016. 178 с.
6. Васильєва С., Гавриш Н., Луценко В. та ін. Поряд і разом: соціалізуємо старшого дошкільника: навчально-методичний посібник / Кропивницький. Імекс-ЛТД. Кропивницький, 2018. 252 с.
7. Демчук А.М. Використання інтерактивних форм та методів навчання у початковій школі: методична розробка. *Офіційний сайт школи №58 Шевченківського району міста Києва*. 2020. URL: http://sch58.ucoz.net/vikoristannja_interaktivnikh_form_i_metodiv_navcha.pdf (дата звернення: 27.04.2022)
8. Завеля Т.В. Впровадження освітніх інтерактивних технологій в навчальний процес. *ВСЕОСВІТА*. 2018. URL: <https://vseosvita.ua/library/vprovadzenna-osvitnih-interaktivnih-tehnologij-v-navcalnij-proces-97620.html> (дата звернення: 26.04.2022)
9. Зміни позицію. *HELPIKS.ORG*. 2018. URL: <https://helpiks.org/1-100584.html> (дата звернення: 26.04.2022)

10. Інтерактивні методи навчання в початковій школі. *Пролісок*. 2015. URL: <http://prolisok.it-we.net/interaktivni-metodi-navchannya-v-pochatkovij-shkoli> (дата звернення: 27.04.2022)
11. Інтерактивні форми і методи навчання як чинники впливу на формування та розвиток емоційного інтелекту молодших школярів: методичні рекомендації. *Uabooks.top*. 2021. URL: <https://uabooks.top/3163-44-nteraktivn-formi-metodi-navchannya-yak-chinniki-vplivu-na-formuvannya-ta-rozvitok-emocynogo-ntelektu-molodshih-shkolyarv.html> (дата звернення: 26.04.2022)
12. Корінна Г.О. Підготовка майбутніх соціальних педагогів до статево-рольової соціалізації дошкільників: дис. на здобуття наук. ступеня кандидата пед. наук. Умань, 2015. 200 с.
13. Котик Т. Нова українська школа: теорія і практика формування емоційного інтелекту в учнів початкової школи: навчально-методичний посібник. Тернопіль: Астон, 2020. 192 с.
14. Купрійчук І. Педагогіка соціалізації як теоретична проблема та напрями її практичної професійної діяльності. *Актуальні проблеми соціальної сфери*. 2020. №12. С. 33-34.
15. Лук'янюк В.В. Інтерактивні права на уроках в початковій школі: методичні рекомендації. *На урок*. 2018. URL: <https://naurok.com.ua/interaktivni-vpravi-na-urokah-v-pochatkoviy-shkoli-54777.html> (дата звернення: 26.04.2022)
16. Маніта В. Соціалізуючий потенціал тренінгової соціально-педагогічної технології у роботі з учнівською молоддю в закладах освіти. *Наукові конференції*. 2014. URL: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/763> (дата звернення: 26.04.2022)
17. Матвієнко С. Гендерні засади соціалізації дітей старшого шкільного віку. *Збірник матеріалів*.: матеріали наук.-практ. Конф. 2020. С. 241-243.
18. Мельниченко Р.К., Поліщук Н.М. Тренінг як форма інтерактивної педагогічної технології та його роль у підготовці вчителя біології та основ здоров'я. *Інтерактивні технології в освіті*. 2020. С. 63-67.

19. Мисюра Л.П. Інтерактивний урок – особливий тип уроку. *Персональний сайт вчителя математики Мисюри Любов Павлівни*. 2018. URL: <https://cutt.ly/FGCn1Qz> (дата звернення: 26.04.2022)
20. Педагогіка соціалізації дітей та молоді. *Науковий портал*. 2018. URL: <https://nauka.udpu.edu.ua/pedahohika-sotsializatsiji-ditej-ta-molodi/> (дата звернення: 27.04.2022)
21. Переваги інтерактивних технологій в освіті. *Сенсорні системи України*. 2019. URL: <https://touch.ua/uk/statti/perevagy-interaktyvnyh-tehnologiy-v-osviti> (дата звернення: 26.04.2022)
22. Печерна А. 20 інтерактивних методів навчання. *Освіта нова*. 2020. URL: <https://osvitanova.com.ua/posts/3286-20-interaktyvnykh-metodiv-vykladannia> (дата звернення: 26.04.2022)
23. Поняття соціалізації: педагогічний сенс. *Моя бібліотека*. 2015. URL: <https://mybiblioteka.su/6-175157.html> (дата звернення: 26.04.2022)
24. Рогальська-Яблонська І.П. Педагогіка соціалізації: особливості патріотичного виховання дітей дошкільного віку. *Збірник наукових праць*. 2016. 350 с.
25. Розвиток комунікативних здібностей. *Diploma*. 2011. URL: <https://diploma.org.ua/pages-600.html> (дата звернення: 26.04.2022)
26. Старєва А.М. Інтерактивна технологія навчання студентів у вищій школі. *Наукові праці*. 2011. №29. С. 29-32.
27. Шевців Т., Винницька-Юсипович О.А. Інтерактивні методи навчання. *Лицем до дитини*. 2020. URL: <https://www.lycem-dodytny.com/interaktyvnyj-metod-navchannia-tort-1-klas/> (дата звернення: 27.04.2022)
28. Яремчук В.В., Семенюк Р.Ф. Інтерактивні методи розвитку мови дошкільників. *Квасилівський ЗДО*. 2016. URL: <http://leleka.rv.ua/index.php?m=content&d=view&cid=116> (дата звернення: 26.04.2022)

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Схеми

Рисунок 1 – Групи та форми методів інтерактивних технологій

Рисунок 2 – Концепція інтерактивного навчання

Рисунок 3 – Методи інтерактивного навчання для організації міжособистісної взаємодії в діалоговому навчанні

ДОДАТОК Б

Рисунки

Рисунок 1 – «Піраміда навчання» за Е. Дейлом

ДОДАТОК В

Фотографії

Рисунок 1 - Франклін Генрі Гіддінгс